

Tettevî, *Heşt Bihişt* (Haydarâbâd 1963); Miyân Nûr Muhammed, *Menşûrû'l-vaşıyye ve destûrû'l-ḥükûme* (Haydarâbâd 1964); Mîr Muhammed b. Celâl Tettevî, *Tarḥânnâme* (Haydarâbâd 1965); Seyyid Abdülkâdir b. Haşım Tettevî, *Ḥadîkatü'l-evliyâ'* (Haydarâbâd 1967); Muhammed Fahrî-yi Herevî, *Tezkire-i Ravzatü's-selâṭîn ve Cevâhirü'l-acâyib* (Haydarâbâd 1968); Aslah Mirzâ-yi Keşmîrî, *Tezkire-i Şu'arâ-yi Keşmîrî* (Karaçi 1967; Lahor 1983); Bayram Han, *Dîvân* (Karaçi 1971, Muhammed Sâbir ile birlikte); Cemâlî-yi Dihlevî, *Meşnevî-yi Mihr ü Mâh* (İslâmâbâd 1974); Âfitâb Rây-i Leknevî, *Tezkire-i Riyâzû'l-ârifîn* (I-II, İslâmâbâd 1977-1982). Bunların dışında birçok eserin çeviri ve neşrine nezaret etmiş, bazılarına takdim yazısı yazmış ve çeşitli dergilerde makaleleri yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

M. Hüseyin Tesbîhî, *Fârisî-yi Pâkistânî ve Meṭâlib-i Pâkistân Şinâsî*, İslâmâbâd 1977, II, 295-296; a.mlf., *Kitâbhâneḥâ-i Pâkistân*, İslâmâbâd 1977, I, 28, 132; Sâcidullah Tefhîmî, "Ḥidmât-ı Pîr Seyyid Hüsâmüddîn Râsîdî be-ʿUlûm ve Edebiyât-ı Fârsî", *Dânîş*, sy. 90, İslâmâbâd 1386 hş., s. 97-98; Sabahaddin Abdurrahman, *Pîr Hüsâmüddîn Râsîdî ʿur An ki ʿİlmî Kârnamê*, Karaçi 1984; Gulâm Muhammed Lâkhû, *Sind Cû Târîḥ-i Taḥkîk-i Cāʿize*, Karaçi 1997, s. 363-394, 404-419; a.mlf., "Seyyid Hüsâmüddîn Râsîdî ʿur An ki ʿİlmî-yi Âşâr (iyek Muḥtaşar-ı Cāʿize)", *Peygām-ı Âşînâ*, İslâmâbâd 2006, s. 81-89; İrec Efşâr, *Nâdire-i Kârân* (nşr. Mahmûd Nîkûye), Tahrân 1382 hş., s. 1049; Ârif Nevşâhî, "Vefât-ı Pîr Hüsâmüddîn Râsîdî", *Âyende*, VIII/3-4, Tahrân 1361 hş., s. 207-208; a.mlf., "Kârnamê-i Seyyid Hüsâmüddîn Râsîdî", a.e., X/11 (1361 hş.), s. 11-23; a.mlf., "Kitâbsînâsî-yi Âşâr-ı Hüsâmüddîn Râsîdî", *Dânîş*, sy. 90 (1386 hş.), s. 45-70; Cemîl Câlîbî, "Pîr Hüsâmüddîn Râsîdî", *Kavm-i Zebân*, LII/12, Karaçi 1982, s. 64; Hâmid Ali Kureşî Hânânî, "Seyyid Hüsâmüddîn Râsîdî be-Hâşiyet-i Muḥakkak ve Müverriḥ", *Mihrân*, XXII/1, Câmşûrû 1983, s. 56-58.

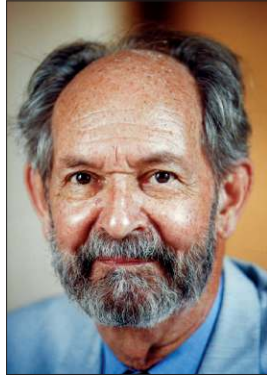

ÂRIF NEVŞÂHÎ

RAYMOND, André
(1925-2011)

Osmanlı dönemi
Arap şehirleri uzmanı,
Fransız tarihçisi.

Montargis'te (Fransa) doğdu. 1945'te Sorbonne Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü bitirdi. 1947-1949 yıllarında Tunus'ta Fransızca eğitim veren Carnot Lisesi'nde, 1949-1951 arasında Sâdıkî Koleji'nde öğretmenlik yaptı. 1951'-de Oxford St. Antony's College'da Albert Hourani danışmanlığında başladığı, Tunus'un himaye dönemini ele alan, "British

André
Raymond

Policy towards Tunis (1830-1881)" başlıklı birinci doktora tezini 1953'te tamamladı. Tezini hazırlarken Charles-André Julien, H.A.R. Gibb'den de yararlandı. Tunus'ta bulunduğu yıllarda bölgedeki Fransız sömürgeciliğinin olumsuz etkilerini ve bağımsızlık mücadelesinin gelişim sürecini bizzat gördü. Hourani'nin teşvikiyle Fransa'ya döndü, Osmanlı ve modern dönem Arap tarihine dair çalışmalar yapmaya başladı.

Bir süre Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi'nde çalışan Raymond, Arapça'yı iyi derecede öğrenmek ve Yakındoğu'yu tanımak için Şam'daki Fransız Enstitüsü'nden aldığı bursla Dimaşk'a gitti (1954). Orada bir yıl Arapça okuduktan sonra Mısır'a geçerek Kahire'deki Fransız Enstitüsü'nde çalıştı, araştırmalarını özellikle Tunus ve Mısır üzerine yoğunlaştırdı. Burada Gaston Wiet'in tavsiyesiyle Kahire'nin sosyo-ekonomik tarihiyle ilgili incelemeler yaptı. Kahire'de zamanını Kadı Sicilleri Arşivi'nde çalışmak ve şehrin Osmanlı dönemindeki durumunu incelemek için şehri dolaşmakla geçiriyordu. Ayrıca Kahire'yi Osmanlı döneminin Dimaşk, Halep, Bağdat, Tunus gibi Arap şehirleriyle mukayese edebilmek için bu şehirleri de ziyaret etti. 1957'de Tunus Üniversitesi'nde okutman olarak göreve başladı, 1959-1964 yıllarında Bordeaux Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Arap dili ve medeniyeti üzerine konferanslar verdi. 1964'te Aix-en-Provence'da Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi'nde çalıştı. 1965'te tekrar Bordeaux Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne döndü. 1966'da Dimaşk'ta Institut Français des Etudes Arabes'da müdür yardımcılığı yaptı. 1969-1975 yılları arasında bu enstitünün imkânlarından da yararlanarak ilk önemli eserini hazırladı. Bu görevi sırasında Paris Üniversitesi l'de Claude Cahen danışmanlığında XVIII. yüzyılda Kahire'nin sosyoekonomik tarihi üzerine ikinci doktora-sını aldı. Şehir tarihçiliği konusunda ken-

disine asıl şöhretini kazandıran "Artisans et commerçants au Caire au XVIIIe siècle" başlıklı tezini 1972'de tamamladı.

1975'te Provence Üniversitesi'nde çalışmaya başladı. 1977'den itibaren profesör öğretim üyesi olarak yürüttüğü görevinden 1988'de emekliye ayrıldı. Bu tarihten itibaren aynı üniversitede fahri profesör sıfatıyla hocalığına devam etti. Harvard (1981) ve Princeton'daki (1988-1990) çalışmalarının yanı sıra önemli akademik merkezlerde kuruculuk, başkanlık ve yöneticilik yaptı. 1984-1988 yıllarında Provence Üniversitesi'ndeki Centre de Recherches et d'Etudes sur les Sociétés Méditerranéennes'nin yöneticiliğini üstlendi. Mayıs 1986'da Institut de Recherches et d'Etudes sur le Monde Arabe et Musulman'ı kurdu ve 1989'a kadar başkanlık görevinde bulundu. 1987'de Association Française Pour l'Etude du Monde Arabe et Musulman'ı oluşturdu. 1987-1990 yıllarında Institut du Monde Arab de Paris'de müdür yardımcısı olarak çalıştı. Bu yıllarda şehir tarihçiliğinde açtığı çığırı devam ettiren çok sayıda öğrenciyi tez danışmanlığı yaptı. Öğrencileri ve meslektaşları André Raymond için armağan kitaplar hazırladı: *Villes au levant, hommage à André Raymond* (ed. Jean-Paul Pascual), *Revue du monde musulman et de la Méditerranée*, 55/56, 1990/1-2; *Etudes sur les villes du proche-orient, XVIe-XIXe siècle, Hommage à André Raymond* (ed. Brigitte Marino, Dimaşk 2001), *Mélanges méditerranéens d'amitié et de reconnaissance à André Raymond* (ed. Abdeljelil Temimi, Tunus 2004), *Histoire, archéologies et littératures du monde musulman mélanges en l'honneur d'André Raymond* (ed. Ghislaine Alleaume v.dğr., Kahire 2009). Raymond 18 Şubat 2011'de Aix-en-Provence'da öldü. Kendisine İslâm ülkelerinde ve Batı'da çeşitli ödül ve nişanlar verilmiştir.

Fransız Annales Okulu'nun yöntemlerini şehir tarihi araştırmalarına uygulayan André Raymond şarkiyatçıların İslâm şehirleri hakkındaki yaklaşımlarını sorgulama sürecini başlatmış, bu alanda bir dönüm noktası sayılan doktora tezi ve daha sonra yazdığı makalelerle Arap şehirlerinin genel karakteristiğini ortaya koymuş, "İslâm şehri" yerine "Arap şehri" modelini teklif etmiştir. Ayrıca Osmanlı idaresinin bu şehirler için şehirleşme, ticaret ve nüfus bakımından gelişme dönemi olduğunu savunmuş, çalışmalarında şehirlerin fiziksel özellikleri yanında sosyoekonomik ve idarî durumlarını da ele

almıştır. Daha önce Osmanlı arşiv malzemelerini sınırlı bir şekilde kullanan şarkiyatçılar bulunmakla birlikte Raymond, kadı sicilleri başta olmak üzere Osmanlı arşiv malzemelerini şehir tarihi çalışmalarında geniş ve sistematik biçimde kullanan ilk tarihçidir. Tahlillerinde çevredeki mimari ve arkeolojik kalıntıları da geniş ölçüde kullanmak suretiyle Kahire yanında Halep, Dimaşk ve Tunus gibi önemli Arap şehirlerini fiziksel dokusunun yanı sıra sosyal ve kültürel yönüyle de incelemiş, siyasi, ticari ve günlük hayat unsurlarıyla tanıtmaya çalışmıştır (Özel, III/6 [2005], s. 571-573). Osmanlı dönemi eyalet merkezi durumundaki Arap şehirlerinin Osmanlı idaresinin ilk 300 yılını (XVI-XVIII. yüzyıllar) kapsayan zaman dilimindeki gelişim seyrini incelemiş, bu şehirlerin nüfus ve imar bakımından dönemin Avrupa şehirleriyle mukayese edilebilecek bir durumda olduğunu söylemiştir. Hocası Albert Hourani, Raymond'un ulaştığı noktanın son dönemlerde yapılan çalışmalara kadar aşamadığı görüşündedir (*British Journal*, XVIII/1 [1991], s. 5-15). Raymond ve ondan etkilenen öğrencileri, gerek sömürgecilik döneminden kalma politik / ideolojik çatışmalardan, gerekse 1945 sonrasında ortaya çıkan yeni çekişmelerden arınmış ortak bir zemin bulmaya yönelmişlerdir. Onun görüşleri Osmanlı dönemi üzerine çalışan Arap araştırmacıları tarafından da benimsenmiştir (Barbir, s. 411).

Eserleri. 1. *British Policy towards Tunis: (1830-1881)* (I-II, Oxford 1953). Müellifin birinci doktora tezidir. 2. *La Tunisie* (Paris 1961, 1971, J. Poncet ile birlikte). 3. *Artisans et commerçants au Caire au XVIIIe siècle* (I-II, Dimaşk 1973-1974). Raymond ikinci doktora tezini, Mısır halkının Osmanlı idaresinin son yüzyılındaki durumunu ortaya koyma amacıyla hazırladığını belirtir. 4. *Grandes villes arabes à l'époque ottomane* (Paris 1985). Eseri Latif Ferec Arapça'ya (*el-Müdü'nü'l-'Arabîyyetü'l-kübrâ fi'l-'aşri'l-'Osmânî*, Kahire 1991), Ali Berktaý Türkçe'ye (*Osmanlı Döneminde Arap Kentleri*, İstanbul 1995), Hüseyin Sultanzâde Farsça'ya (*Şehrâ-yı büzürg-i 'Arabî-İslâmî der çarnhâ-yı 10 tâ hicrî*, Tahran 1991) çevirmiş, ayrıca bir bölümü İngilizce'ye tercüme edilmiştir (New York 1984, eserin muhtevası ve değerlendirilmesi için bk. Aydın, II/1 [1997], s. 193-197; Turan, II/2 [2011], s. 175-186). 5. *el-'Avâşimü'l-'Arabîyye: 'Imâratühâ ve 'umrânühâ fi'l-fetretü'l-'Osmâniyye* (trc. Kâsim Tuveyr, Dimaşk 1986). 6. *Le Caire* (Paris 1979, 1993). Bu eseri de Wil-

lard Wood İngilizce'ye (Kahire-Cambridge 2000), Latif Ferec Arapça'ya (*el-Kâhire*, Kahire 1994) çevirmiştir. 7. *Le Caire des janissaires: l'apogée de la ville ottomane sous 'Abd al-Rahmân Katkhudâ* (Paris 1995). Alp Tümertekin tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir (*Yeniçerilerin Kahiresi: Abdurrahman Kethûda Zamanında Bir Osmanlı Kentinin Yükselişi*, İstanbul 1999). 8. *Egyptiens et Français au Caire 1798-1801* (Kahire 1998). Mısır'da sömürge yönetimiyle Kahire halkı arasındaki ilişkilerin incelendiği eseri Beşir es-Sibâî Arapça'ya çevirmiştir (*el-Mışriyyûn ve'l-Fransiyyûn fi'l-Kâhire, 1798-1801*, Kahire 2001). 9. *La ville arabe, Alep, à l'époque ottomane: (XVIe-XVIIIe siècles)* (Dimaşk 1998). Meleke Ebyaz tarafından Arapça'ya tercüme edilmiştir (*el-Medinetü'l-'Arabîyye Haleb fi'l-'aşri'l-'Osmânî mine'l-karnî's-sâdis 'aşer ile'l-karnî's-sâmin 'aşer*, Dimaşk 2007). 10. *Bâlis II: Histoire de Bâlis et fouilles des îlots I et II*. (Dimaşk 1995, Jean-Louis Paillet ile birlikte). 11. *Arab Cities in the Ottoman Period* (Hampshire 2002). Müellifin benzer konuları ele aldığı İngilizce ve Fransızca makalelerini içerir. 12. *Tunis sous les mouradites: La ville et ses habitants au XVIIe siècle* (Tunus 2006). 13. *Fuşûl mine't-târihi'l-ictimâ'î li'l-Kâhire el-'Osmâniyye* (trc. Zühayr eş-Şâyib, Kahire 1974). Müellifin 1962-1969 yılları arasında yazdığı, bir kısmı çeşitli dergilerde yayımlanmış çalışmalarından meydana gelir. 14. *Les marchés du Caire* (Kahire 1979, Gaston Wiet ile birlikte). Makrîzî'nin *el-Mevâ'iz ve'l-'itibâr fi zikri'l-hıtaf ve'l-'âşâr* adlı eserinin notlarla birlikte Fransızca'ya kısmi tercümesidir. 15. *İthâf ahl al-zamân bi-ahbâr mulûk Tunis wa 'ahd al-amân: Règnes de Husaîn Bey et Mustafâ Bey* (Tunus 1994). İbn Ebû'd-Diyâf'a ait eserin Hüseyin Bey ve Mustafa Bey döneminin Fransızca tercümesi ve notlarla birlikte neşridir. 16. *et-Târihu'l-müsel sel fi havâdisi'z-zamân ve vekâ'i'd-dîvân (1800-1801): Le dîvân du Caire (1800-1801)* (Kahire 2003, Muhammed Afîf ile birlikte). İsmail el-Haşşâb'ın eserinin Fransızca tercümesiyle birlikte neşridir.

Makaleleri. Raymond'un çok sayıdaki makalesinden bazıları şunlardır: "Les bains publics au Caire à la fin du XVIIIe siècle" (*Alsl.*, VIII [1969], s. 129-150); "Signes urbains et étude de la population des grandes villes arabes à l'époque ottomane" (*BEO*, XXVII [1974], s. 183-193); "Les fontaines publiques (sabil) du Caire à l'époque ottomane (1517-1790)" (*Alsl.*,

XV [1979], s. 235-292); "La conquête ottomane et le développement des grandes villes arabes. Le cas du Caire de Damas et d'Alep" (*Revue de l'occident musulman et de la Méditerranée*, sy. 27 [Aix en-Provence 1979], s. 115-134); "The Ottoman Conquest and the Development of the Great Arab Towns" (*IJTS*, I/1 [Madison 1979-1980], s. 84-101); "L'activité architecturale au Caire à l'époque ottomane" (*Alsl.*, XXV [1991], s. 343-360); "Les grands waqfs et l'organisation de l'espace urbain à l'époque ottomane (XVI-XVII. siècles)" (*BEO*, XXXI [1979], s. 113-128); "La Syrie du royaume arabe à l'indépendance" (*La Syrie d'aujourd'hui*, Paris 1981, s. 55-85); "Sömürge Öncesi Dönemde Kuzey Afrika" (trc. Yusuf Yazar, *İslâm Tarihi Kültür ve Medeniyeti*, İstanbul 1989, III, 155-166); "Urban networks and popular movements in Cairo and Aleppo (end of the 18th-beginning of the 19th centuries)" (*The Proceedings of International Conference on Urbanism in Islam* [Tokyo 1989], II, 219-271); "Arap Eyaletleri 16.-18. Yüzyıllar" (*Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* [trc. Server Tanilli, ed. Robert Mantran, İstanbul 1991], I, 419-510); "Osmanlı Devrinde Arap Ülkelerinde Mimarlık" (*Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, II, 360-373); "Islamic City, Arab City: Orientalist Myths and Recent Views" (*British Journal of Middle Eastern Studies*, XXI/1 [Durham 1994], s. 3-18); "Ville musulmane, ville arabe" (*Panoramas urbains, situation de l'histoire des villes* [ed. J.-L. Biget - J. Cl. Hervé], Fontenay 1995, s. 309-336); "French Studies of the Ottoman Empire's Arab provinces" (*Mediterranean Historical Review*, XIX/1 [London 2004], s. 54-72); "The Spatial Organization of the City" (*The City in the Islamic World* [ed. Salma K. Jayyusi v.dğr., Leiden-Boston 2008], I, 47-70); "The Economy of the Traditional City" (*The City in the Islamic World*, II, 731-753); "The Management of the City" (*The City in the Islamic World*, II, 775-794). André Raymond ayrıca *The Encyclopaedia of Islam* (new edition) ve *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'ne maddeler yazmıştır (diğer çalışmaları için bk. Albert Hourani, "L'œuvre d'André Raymond", *Revue du monde musulmans et de la Méditerranée*, sy. 55-56 [1990], s. 18-33).

BİBLİYOGRAFYA :

Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşrikün*, Kahire 1980, I, 369-371; "André Raymond", *Approaches to the History of the Middle East: Interviews with Leading Middle East Historians* (ed. N. E. Gallagher), London 1994, s. 67-89; Ekrem İşin, "Mısır'da Osmanlı Satranççı", *André Raymond, Yeniçerilerin*

Kahiresi: Abdurrahman Kethûda Zamanında Bir Osmanlı Kentinin Yükselişi (trc. Alp Tümeretkin), İstanbul 1999, s. 7-14; Yahyâ Murâd, *Mu'cemû esmâ'î'l-müsteşrikin*, Beyrut 1425/2004, s. 384-385; K. K. Barbir, "1945 Sonrası Arabistan'da Osmanlı Tarihi Çalışmaları", *Osmanlı Geçmişi ve Bugünün Türkiye'si* (der. Kemal H. Karpat, trc. Sönmez Taner), İstanbul 2004, s. 403-414; A. Hourani, "L'œuvre d'André Raymond", *Revue du monde musulmans et de la Méditerranée*, sy. 55-56, Aix-en-Provence 1990, s. 18-33; a.mlf., "The Achievement of André Raymond", *British Journal of Middle Eastern Studies*, XVIII/1, Durham 1991, s. 5-15; Osman Aydın, "André Raymond, Osmanlı Döneminde Arap Kentleri", *İLAM Araştırma Dergisi*, II/1, İstanbul 1997, s. 193-197; N. Bilge Özel, "André Raymond: Arap Şehir Tarihinde Bir Dönüm Noktası", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, III/6, İstanbul 2005, s. 571-587; J. Clancy-Smith, "André Raymond 1925-2011", *Review of Middle East Studies*, XLV/2, Washington 2011, s. 295-297; Namık Sınan Turan, "Andre Raymond ve Osmanlı Dönemi Arap Kent Tarihçiliği'ne Bakış", *Orta Doğu Etütleri*, II/2, Ankara 2011, s. 169-190.

İSMAİL YİĞİT

RECEB PAŞA, Topal

(ö. 1041/1632)

Osmanlı sadrazamı.

Hayatının ilk yılları hakkında bilgi yoktur. Bosna asıllı olup Enderûn-ı Hümayun'da yetişti. Devrin kaynaklarında bahsedilen ilk görevi bostancıbaşılıktır. Onun I. Ahmed döneminden itibaren saray çevrelerinde tanınmış bir şahsiyet olduğuna şüphe yoktur. Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi, 1025 (1616) yılı sonlarında şehid düşen yeniçeri ağasının yerine bostancıbaşı Hüseyin Ağa'nın tayin edildiğini, ondan boşalan makama da Receb Ağa'nın getirildiğini belirtirse de bu tayinin tam tarihi ve Receb Ağa'nın bir önceki görevi hakkında bilgi vermez (*Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi Târîhi*, I, 649). Karaçelebizâde ise Hüseyin Ağa'nın yeniçeri ağası oluşunun tarihini 1025 Zilhiccesi (Aralık 1616) olarak kaydeder (*Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin Ravzatü'l-Ebrâr Adlı Eseri*, s. 237), bundan da dolayı olarak Receb Ağa'nın bostancıbaşılığa tayin tarihi ortaya çıkar. Onun böyle önemli bir makama getirilmesi saray içinde etkili bir gruba mensup bulunduğunu düşündürür. Muhtemelen I. Ahmed'in de yakın çevresindeki adamlarından biridir. II. Osman'ın tahta cülusunun ardından saraydaki mühim iktidar değişiklikleri sırasında giderek öne çıkmaya başladığı söylenebilir. Ayrıca Harem'in güçlü siması Dârüssaâde Ağası Hacı Mustafa Ağa ekibi içinde yer alması ihtimali kuvvetlidir. Nitekim başlan-

gıçta Hacı Mustafa Ağa ile birlikte hareket eden Vezîriâzam Güzelce Ali Paşa'nın iktidara gelişinden hemen sonra 1029 Saferinde (Ocak 1620) kendisine vezâret pâyesi verildi (a.g.e., s. 246). Receb Paşa, vefat eden Vezîriâzam Ali Paşa'nın yerine getirilen Ohrili Hüseyin Paşa'dan boşalan altıncı vezirliğe 17 Rebîulâhîr 1030 (11 Mart 1621) tarihinde tayin edildi (BA, KK, Ruus, nr. 257, s. 29). Atâî'ye göre bostancıbaşılığ sırasında nikris hastalığı yüzünden emekliye ayrıldı, fakat ardından kendisine vezâret pâyesi verildi (Atâî, s. 769). Topal lakabı da bu hastalık sebebiyle hafifçe aksak yürümesinden dolayıdır.

II. Osman ile birlikte Lehistan seferine giden Receb Paşa, dönüşte Edirne'de Vezîriâzam Mehmed Paşa'nın dul eşi I. Ahmed'in kızı Gevherhan Sultan ile evlendirildi (Muharrem 1031 / Aralık 1621). II. Osman'ın yanında yer aldı ve güvendiği adamlardan biri oldu. Mehmed b. Mehmed ise onun vezirlikle taşra çıktıktan sonra Halep beylerbeyi iken II. Osman'ın kız kardeşiyle nikâhlandığını belirtir (*Mehmed b. Mehmed er-Rûmî'nin Nuhbetü't-tevârih ve'l-ahbârı*, s. 57). II. Osman'ın tahttan indirilmesi ve katledilmesi olayı sırasındaki (19 Mayıs 1622) durumu hakkında kaynaklar sessiz kalmıştır. II. Osman hacca gitme niyetiyle İstanbul'dan ayrılmadan önce diğer güvendiği vezirler gibi onu da Bursa'da muhafaza hizmetiyle görevlendirdi (Kâtib Çelebi, III, 672). Ancak II. Osman olayının patlak vermesi üzerine buraya gitmeyip İstanbul'da kalmış olmalıdır. I. Mustafa'nın cülûsu sırasında Mere Hüseyin Paşa'nın vezîriâzamlığında beşinci vezirlik makamında bulunuyordu (*Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi Târîhi*, II, 765). Kendisine ayrıca Karadeniz donanması kaptanlığı görevi verildi. Mehmed b. Mehmed'e göre 1031 yılı sonlarında (1622 sonbaharı) Karadeniz'e sefere çıkmış ve Kazaklar'dan on beş şayka zaptederek İstanbul'a dönmüştü. Beraberinde 500'den fazla esirle şayka ve gemiler olduğu halde İstanbul'a geldiğinde top şenlikleriyle karşılandı (23 Zilkade 1031 / 29 Eylül 1622). Mere Hüseyin Paşa da onu 1032 Cemâziyelâhîrinde (Nisan 1623) rakibi Halil Paşa'nın yerine vezirlikle kaptanıderyalığa getirdi (*Mehmed b. Mehmed er-Rûmî'nin Nuhbetü't-tevârih ve'l-ahbârı*, s. 57). Aynı yıl Akdeniz muhafazası için denize açıldı ve Mora kıyılarını dolaştı, oradan Rodos'a döndü (*Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi Târîhi*, II, 782). Mere Hüseyin Paşa olayı sırasında muhtemelen İstanbul'daydı ve IV. Murad'ın tahta cülûsuyla da vezirliğini

korumayı başardı. Bu esnada Kösem Sultan ekibiyle giderek daha da yakınlaştı. Kırım hanlığı için Rodos'ta gözetim altında bulunan Mehmed Giray'ın tayini kararlaştırılınca onu Kırım'a götürmekle görevlendirildi. İstanbul'a döndüğünde devleti en çok uğraştıran mesele olan Abaza isyanıyla ilgili istişarelere katıldı, Çerkez Mehmed Paşa'nın Mayıs-Haziran 1624'te Abaza üzerine çıktığı sefer sırasında ikinci vezirdi (a.g.e., II, 789, 794).

Mehmed b. Mehmed'e göre, tam bu sıralarda uygunsuz hareketleri yüzünden hanlıktan azledilen Mehmed Giray'ın yerine getirilen Canbeg Giray'ı Kırım'a götürdü. Ancak Mehmed Giray ve kardeşi Şâhin Giray'ın sert tepkisiyle karşılaştı. Mehmed Giray ile Şâhin Giray'ı ikna edemedi, çıkan savaşta Osmanlı birlikleri, Leh ve Kazak kuvvetleriyle takviye edilen Şâhin Giray'ın ordusuna mağlûp oldu. Receb Paşa donanmasıyla iki ay boyunca Kefe'de kalarak meseleyi halletmeye çalıştı, sonunda Mehmed Giray'ın hanlıktan alınma kararından vazgeçildi. Ancak Kazaklar 150 şayka ile Karadeniz kıyılarını vurmaya başlayınca donanmayla Varna sahillerine hareket etti. Bu sırada Mehmed Giray da kardeşi Şâhin Giray'ı Kili, Akkırman, İsmâil taraflarını yağma etmek üzere yollamıştı. Receb Paşa kırk üç kadirge ve kalyeteden ibaret gemileriyle Varna'dan itibaren Balçık, Kaligra, Mangalya, Karaharman, Kili sahillerini dolaşıp muhafaza hizmetinde bulundu. Özü karşısında Kılburun yöresinde iken 300 civarında Kazak şaykasının görüldüğü ve Karadeniz sahillerini hedeflediği haberini aldı. Bunlarla Karaharman önünde karşılaştı, yaptığı zorlu deniz savaşında önemli bir başarı kazandı, mücadele sırasında Kazaklar onun baştar-dasına bile çıkmışlar ve güçlkle püskürtülmüşlerdi. 170 civarında şayka ile 781 esir ele geçirildi. Mehmed b. Mehmed'e göre zaferle İstanbul'a dönen Receb Paşa'ya, "Sana bu yakınlarda bir dahi hizmet teklifi revâ değildir, birkaç eyyam istirahat eyle" şeklinde hatt-ı hümayun verilmiş ve haslar tayin edilerek vezirlik makamında kalmak, artık başka bir yere gitmemek gibi büyük bir ayrıcalık tanınmıştı (*Mehmed b. Mehmed er-Rûmî'nin Nuhbetü't-tevârih ve'l-ahbârı*, s. 58).

IV. Murad ve saray çevrelerinde itibarı hayli artan Receb Paşa giderek merkezdeki iktidar oyunlarının önemli bir aktörü haline geldi. IV. Murad'ın henüz duruma tam hâkim olamadığı bu dönemde saltanat nâibi gibi hareket eden kayınvâlidesi Kösem Sultan'la daha da yakınlaştı. Ka-